

EGY ALIG ISMERT NÉPBALLADÁNKRÓL

A siófoki nagyjáráshoz tartozó Kisbárapátiban élő Tóth Imre állatgondozóval a tabi kulturális szemlén találkoztam először, 1970 márciusában, ahol az idő rövidsége miatt csak néhány dalát vehettem fel magnóra, de nemsokára már egy órányit énekelt Kisbáron 1970. III. 30-án.

Azonnal feltűnt a most tárgyalandó balladatöredék régies szövege és dallama. Az utóbbiról azt bizonyítottam, hogy az is töredék dallam, de Tóth Imre váltig erősgette, hogy sosem volt más és több dallamsora; viszont volt több strófája, amire már nem emlékezik pontosan. E tekintetben azért is faggattam, mert többször jártam úgy gyűjtés közben, hogy két-háromszori felvétel esetén mindig más és más dallamot énekeltek ugyanarra a szövegre, vagy éppen a kért dallamra más szöveget improvizáltak, vagy ugyanazt a dallamot a legkülönbözőbb variánsokban mondták el minden esetben.

Igaz, Tóth Imre szöveg- és dallammemóriájáról hamar meggyőződhettem a számtalan dallamfelvétel közepette, s bizonyos dalait többször felvettem; különösen a „Kincsem feleségem” kezdetűt. Ez utóbbit mindig egyformán énekelte. Ez – természetesen – még nem bizonyíték, valamint az sem, hogy „déggyeji” mindig így énekeltek, hiszen azoknál is történhetett már erősebb kopás mind dallamban, mind szövegben.

Egyelőre csak azt lehetett megállapítani, hogy eddig nem ismert dallamról és szövegről van szó, s mindkettő igen régi karakterű, amit érdemes tüzetesebben megvizsgálni.

A felvétel szüneteiben történt beszélgetésből kitűnt, hogy gyermekkorában Karádon és a környékbeli Csesztapusztán élt: volt állatgondozó, képesarató, cseléd. Sok hónap telt el, amíg újra találkozhattam az adatközlővel. Este 8 órától reggel hat óráig énekelt, mesélt kifogyhatatlanul. Az említett balladát ismét magnóra rögzítettem 1972. február 15–16-án, s pontosan úgy mondotta, mint annakelőtte:

A.

Kincsem feleségem!
Engem invitálnak,
Vendég vacsorára,
Apró pogácsára.

Uram édes uram!
Így erre ja szokás,
Akit férhöz annak,
Hírharangot adnak.

Kincsem feleségem!
Vedd rá selém ruhád.
En meg maj rám vészem
A gyilkolló ruhám.

Kincsem feleségem!
Mi jannak a zoka,
Atyád udvarában
A zacsok faragnak?

Kincsem feleségem!
Mi jannak a zoka,
Atyád városában
Nagyon harangoznak?

Uram édes uram!
Így erre ja szokás,
Akit férhöz annak,
Annak padokat faragnak.

KINCSEM FELESÉGEM... | KISBÁRAPÁTI, TÓTH IMRE |

KINCSEM FE-LE-SÉ-GEM EN-GEM IN-VI-TÁL-NAK
VEN-DÉG VA-CSO-RÁ-RA AP-RÓ PO-GÁ-CSÁ-RA
KINCSEM FE-LE-SÉ-GEM VEDDRÁDSE-LEM RU-HÁD
ÉNMEG MAJDRÁM VE-SZEM A GYL-KO-LÓ RU-HÁM

„Kilencéves koromban, mikor még ojan kisfijú voltam, Karád kösségben a nagynénemtű tanutam.”

– Mi volt a foglalkozása a maga nagynénjének?

„Képésaratók. Én meg, mint fijaťa kisfijú – a zédesanyám megbetegedett – el köllött menni ötet hejette-síteni és ott tanútam meg, mikor a tarlóru bemen-tünk este.”

– Mit meséltek az öregek ennek a további történe-téről?

„Errü azt mesélték, kérem szépen, hogy valamikor abba a nagyon régi időbe vót tizenkét bandita, akik őserdőbe tartózkodtak barlangba, és a városba egy nagyon szép kisleánt láttak. Huszánhárom éves fija-talembert vót a vezérük és őlopták ezt a kisleánt és a leánka nem mehetett sehova se. Nem is látott semmit se, csak oankor, amikor ők vitték magukka. Ha zsák-mányuni vitték, vagy akárhère mentek, akkor mikor elvitték, csak oankor látott valakit, vagy valamit; más-kor mindig a zerdőbe tartózkodott. És ezt a zéletet nagyon megunta. És egycer mekkerte a fijatalembert, hogy vigye jel a szülejihő. És ott valahogy sikerült a szülejinél lejáccani aztat, hogy mekhívták ezeket egy vacsorára. Úgy, hogy ott má a karhatalmat, mindent elkészítettek ezek elfogására.”

– Miért kellett hírharangot adni és kinek adtak?
 „Ezeknek attak hírharangot, hogy mennek, a karhatalomnak, akik évótak áva.”

– Nem a törökökről beszéltek a maga elődjei?

„Banditáknak hitták abba a zidőbe azokat.”

– Mindig erre az egy dallamsorra mondták az egész?

„A zegészet. Külömben a nagynéném, ha valamellik éne, akkor tunnám még ezek meggyilkulásukat is, temetésüket, minden. Mer még vót egy verzs hozzá.”

– A banditákat aztán elfogták?

„El igen és legyilkulták őket.”

– A férfi, a férj mért mondotta, hogy felveszi a gyilkoló ruháját?

„Hogyha valami ujad ved vóna, a szülői házná észre... Hiszen azér nem mert megszöknyi sem, mert fétt attú, hogy meggyilkujják a zegész családot akkor ezek.”

– Meg is akarta gyilkolni a leányt, mert fölveszem a gyilkoló ruhám, mondotta a férfi!

„Azt nem arra a térre monta, hanem arra a térre monta, ha valami ujjan lesz ottan, ha kevesebb erő led vóna, nem ujan nagy karhatalom, hogy megbír velük, akkor maj ezek gyilkultak volna ottan.”

– Le akarta gyilkolni veszély esetén a lány szüleit?

„Igen...”

„Ugyancsak aztán hallottam a déggyejimtű, a zelőggyejimtű, hogy amikor a za hadjárat vót itten, a tatárok, hogy jöttek és nem tuttak rendessen beszéni, oan furcsán ejtették ki: Triszka, Julcsa, Nanica gyertek elő, mer elmentek a tatárok. És amelik előjött, akkor azokat legyilkulták: meg külömben is amúgy is csúfra tették, vagy mellüket levákták, egyyiket így, másikat úgy.”

A fenti szövegből megállapítható, hogy Tóth Imre igen értelmesen, néhol gondolat-, mondateltolódással adta elő a történetet, s e némi zavart az én közbevetett kérdéseim okozták.

A betyárok, banditák szóhasználata Somogyban különösebbet nem jelent (amiről más helyt már szóltam). Bizonyos, hogy nem betyárballadáról és történetről van szó jelen esetben. Annál feltűnőbb viszont a záradékkal kapcsolatos asszociáció. Ui. az előadó minden kérdés nélkül mondotta el beszéde végén a tatárok-ról hallottakat, amit ugyancsak dédjeitől hallott.

Bár nem akarok messzemenő következtetéseket levonni arról, hogy a ballada történeti részének elmondása után nyomban belekezdett a tatárokról szóló elbeszélésbe, mégis hajlamos vagyok arra a gondolatra, hogy tatár-török kori eseményről van szó. A régies hangvételre nemcsak az egész töredék stílusa utal, nemcsak az a mód, ahogy előadja a balladát, de a beszélgetés közben elmondott részletek és főleg jó-néhány formula is: „... a zácsok nem padokat faraktak, hanem koporsót csináltak” – mondotta. (Amit B változatunk ki is mond.)

A balladás vonások, hasonlatok néhány ismerve tűnik élénk e történet hallatán:

1. Az erőszakkal elrabolt leány balladájának gondolata merül fel elsőben (török-rabolta lány).

2. A nő figyelmet elterelő hazudozásai (lásd Somogyban pl. a Nándorvári dajka típus több formáját).

3. Az ünnepi selyemszoknyába való öltözés és gyilkoló ruha.

4. A „kincsem feleségem” máshonnan is jól ismert formulája stb. E néhány szembevetendő vonást nem volt nehéz megállapítani töredékünkről, s nyomban az a gondolat vetődik fel, hogy egy tatár-török valós eseménynek valahol prózában, történeti mesében stb. meglévő későbbi vetületéről, balladai formájáról van szó.

Eleinte tehát ezek az általános jegyek és gondolatok tűntek fel.

A problémát még izgalmasabbá tette számomra Gasparics Józsefné, Máj Teréz 45 éves múzeumi takarítónő hasonló balladája. Ő Zicsről származott Siófokra, akitől számtalan dalt, balladát, gyermekjátékokat, népszokást gyűjtöttem két év alatt. Kérdésemre, hogy ismeri-e a „Kincsem feleségem” kezdetű történetet, az alábbiakat mondotta el:

B.

Uram édes uram!
 Mi annak az oka,
 Atyád városában
 Nagyon harangoznak?

Uram édes uram!
 Mi annak az oka,
 Atyád városában
 Nagyon kopácsolnak?

Kincsem feleségem!
 Az annak az oka,
 Ha egy lányt férhöz adnak,
 Bűrt csináltak.

Kincsem feleségem!
 Vedd rád fehér ruhád,
 Én is rám veszem a
 Fekete gyászruhám.

Kincsem feleségem!
 Az annak az oka,
 Ha egy lányt férhöz adnak,
 Hírharangot húznak.

Kincsem feleségem!
 Néked harangoznak.
 A kopácsolással
 Koporsót csinálnak.

Uram édes uram!
 Adj egy fertály órát,
 Hadd láthassam egyszer
 Kis falum határát.

(A legutolsó strófát beszélgetés közben utólag említette még, mondván, hogy ez még eszébe jutott most.)
 „Több strófája volt a balladának, de már nem emlékszem rá, csak vélekszem, hogy így volt. A leány apja gazdag uzorás volt, akitől a szomszéd faluból egy legény vett föl pénzt uzorakamatra. Az öreg férhez akarta adni a lányát és ezt a fiatalembert szemelte ki, és elengedi az adósságot a legénynek, ha elveszi a lányát. Bár a fiú mást szeretett, de hogy a pénz megadásától szabaduljon, feleségül vette a lányt és elvitte a falujába. Itt pedig meggyilkolta a lányt. Így akart szabadulni a lánytól is és az adósságtól is”.

Gasparicsnéval ezután már többet beszélgettem e témáról, s igen értékes momentumok kerültek napvilágra; történetesen a már Tóth Imrével kapcsolatban is említett Csesztapuszta. Annak idején ezt a pusztát a Házlinger család bérelte, de volt házuk Zicsen is, ahonnan Gasparicsné származik. A 30-as években az uraság visszaköltözött Zicsre, ahová néhány cselédet, állatgondozót hozott magával a nagybérlő. Máj Teréz és barátja Winkler Juli akkor 14–15 éves lánykák

voltak és mint culágerek segítkeztek az uraság istállójának építésénél a cselédekkel együtt. Gasparicsné nem emlékszik a nevekre, de közben azok el is kerültek onnan, akiktől a dalt tanulták. Dallamát nem tudja az adatközlő, csak a szöveg egy része maradt meg fejében. A későbbiekben azt javasolta, hogy – bár férje nevét nem tudja – keressem fel barátját Magyarkesziben. (Ez a lehetőség még hátra van.)

Bizonyító szándékom elé akadályt gördített az a tény, hogy nemigen találkoztam hasonló szövegváltozattal sem tudományos, sem ismeretközlő gyűjteményekben, helyesebben elkerülte figyelmemet az a két változat, illetve töredék, amire később ráleltem.

Eleinte tehát a mi két változatunkra voltam utalva, amelyek szájai Karád környékére mutattak. E két variáns jellegzetességének mondhatjuk, hogy részben hasonlóak, s részben ellentétesek. Ellentétesnek hat, hogy az első változatban elrabolják a lányt (a történeti elmondás szerint), a másodikban pedig elzalogosították, eladták (az apa). Ez az ellentétesség azonban az alapeszme szempontjából nem volt fontos, hiszen a klasszikus balladák egyik fő csoportját tekintve, nyomban megállapítható volt a „kényszerházasság”. A másik – látszólagos – ellentétesség abban nyilvánul meg, hogy a második variánsban minden fordítva megy végbe: a kérdéseket a nő teszi fel és eleinte a fiú hazudik, elterelvén a figyelmet a veszélyt jelentő mozzanatokról; majd végül nem is tagadja, hogy a koporsó a nőnek készül. (Az utolsó versszak más balladából kölcsönzött, amelynek két utolsó sora műköltési hatásra keletkezhetett.)

Nézzük most a máshol megtalált változatokat és a velük való kapcsolatot. Örömről szól, hogy nagynevű elődünknek, G ö n c z i F e r e n c nek gyűjteményében bukkant föl a miénkhez hasonló töredék.¹ Utána pedig a Magyar Népköltészet II. kötetében.²

A Radamoson gyűjtött „Megütik a zapát” c. tizenhat soros változat a mi „A” formánkkal rokon tartalmú, amelyről – sajnos – G ö n c z i semmiféle magyarázatot nem ad (és az egész kötet is megmarad az adatközlés szintjén). Ebben a változatban az első strófában a férfi érdeklődésére adott női válaszból már érezzük a régi stílusú balladák használt fordulatot: az elterelő hazudozás kezdetét (nem dolgoznak, ... ünnepet üllenek, Misiket hágatnak”). A második strófája pedig szinte idézi a mi „A” szövegünk sorait azzal, hogy az ácsok faragnak, akik itt ... hajlikot csinálnak”. A harmadik versszak a nő ravaszágát érzékelteti röviden két sorban, majd a 3–4. sorban fel is szólítja a hajdúkat, hogy zárják be apja kapuját és „Ölliétek, vággyátok a zién gyilkosomat”. Ez a strófa tehát azt érzékelteti, amit Tóth Imre a prózai részben említ, hogy a férfit meggyilkolják. A záróstrófa alaphangjával arra utal, hogy a férfi gyilkoló szándé-

ka is fennáll, s amiről „B” változatunk végén Gasparicsné szól is. (Bár a radamosi változatban „ha én tuttam vuóna” – gondolattal.) Gasparicsné utalásai szerint valóban meg is ölte a férfit, hiszen más szeretett és ettől pedig szabadulni akart, aminek csak halál lehetett az ára. A „B” változat természetesen ilyen értelmezés szerint más irányba tolja el a ballada menetét, amit most az eszmei mondandó szempontjából figyelmen kívül hagyhatunk azon értelem szerint, hogy célunk e formák említett tájakon való élése, illetve keletkezése, s mint sajátos változatnak, egy típusba való tartozása. Ezeket a formákat a tudományos kutatás teljesen figyelmen kívül hagyta, s Somogyban egyáltalán nem is vették észre, hogy ez az értékes balladatöredék milyen értékes és ritkaság számba menő dallamot hordoz.³

Bizonyos, hogy ez az „elvesztett” dallamtípus a szöveggel együtt valamikor általánosabb volt Somogyban, s különösen Cseszta–Zics–Kánya körzetében. (Ez Tóth Imre közléséből ki is tűnik.)

E ritka változat somogyi voltát Gönczivel szemben szeretnők bizonyítani, valamint egyéb tévedéseire is ráirányítani a figyelmet. Állításunk helyességét nemcsak azért véljük igaznak, mert a szöveg és dallam szépségét a siófoki járásban élő Tóth Imre ismeri ma már, hanem (mint részletesebben is látni fogjuk majd) azért is, mert legteljesebb változatát ennek a balladának ebben a körzetben találta meg Kányán Szarvas Mariska⁴ annak idején (akkor Tolna megyéhez tartozott). Ez a Cseszta–Zics–Kánya körzet lehetett legtovább tartója ennek a balladafornának. (E községek igen közel esnek egymáshoz.) Visszatérve okfejtésünkhöz, feltevésemet igazolni látszik a Tóth-féle magyarázat és a Szarvas Mariska gyűjtötte „Ütonálló” szoros, gyakran szó szerinti egyezése is. Nem tagadható az utóbbinak a „Zsványfeleség – Nagy hegyi tolvaj” típusokkal való rokonsági kapcsolata.

Említést kell tenni G ö n c z i F e r e n c félreértéséről is, arról a tévedésről, ami a címadást illeti (Megölték az apát!). Erről egyáltalán nincs szó az ő töredékében sem. Ha a címet adatközlője adta, nem kellett volna jóváhagynia, ha pedig maga választotta, még nagyobb hiba. Valószínűleg az téveszthette meg Gönczit, hogy a „fiam, feleségem” régi balladákban másutt is megtalálható megszólításokat is a „fiúhoz”(?) címzettnek vélte, értelmezte, pedig az értékes dialógusok kizárólag a férj-feleség viszonylatában történnek, ugyanúgy, mint a mi „A” és „B” változatainkban is és amelyek balladáink épületének éppen legszebb köveit jelentik.

Az „Ütonálló” más balladákkal való szorosabb kapcsolatáról bővebben nem ejtünk szót, inkább a mi két változatunkkal való egyezésekre térünk ki részletesebben és majd később érintjük mind a négynek

1. GÖNCZI F., Gőcsej népköltészete. Zalaegerszeg, 1948, 263.

2. Magyar népköltészet, II. k. 1955. 71 (17b) Szerk. Ortutay Gy.

3. A dallamot magnetofonról lejegyezte Tamási Tibor zeneszerző.

4. MNGY VIII. 184, Gy: Szarvas Mariska Tolna m., Kánya.

távolabbi kapcsolatait más klasszikus formákkal.

Akár „A” változatunk „elrabolt”, akár „B” változatunk „eladott-elzalogosított” értelmezésből indulunk is ki, és teszünk összehasonlítást az „Ütonállóval”, nyomban kitűnnek az alábbiak:

1. Háromban azonos a megszólítás: „Uram édes uram, s Kincsem feleségem” is azonos értékű titulus a „Fiam feleségem és Társam, édes társam” kifejezésekkel. Ha nem is a legdöntőbb érvnek mondhatjuk is ezeket, itt mégis jelentős szereppel bírnak ezen a szűk területen lokalizálható változatokban s ezek mind szoros rokonságra utalnak (a göcseji változattal együtt).

2. Azonos szintű és drámai sodrású mind a négyben a férfi és nő közötti párbeszéd.

3. Mind a négyben klasszikus megformálásúak a figyelmet elterelő hazudozások, fortélyok.

4. A tragikus végződés háromban azonos jellegű: férfihalál.

Már ezekből is érezhető, – ha szabad így kifejeznem –, hogy a legsomogyiasabb, legeredetibb a mi „A” változatunk és az „Ütonálló” (amelyek Cseszta-Kánya körzetből valók).

Most nézzük e kettő párhuzamait. A Somogyban elterjedt változatok sajátos nyelvére, fordulataira, hasonlóságára stb. utalnak az alábbi összehasonlítás szerinti kifejezések:

„A”: Uram édes uram Így erre ja szokás –

„Ütonálló”: Uram édes

Úgy van ott a szokás.

„A”: Atyád várossában Nagyon harangoznak. –

„Ütonálló”: Atyád várossában nagyon harangoznak.

„A”: Akit férhöz adnak, Hírharangot adnak. –

„Ütonálló”: Mikor lányt eladnak, Hírharangot húznak.

Bár e formulák összehasonlítását lehetne folytatni „B” változatunk és az „Ütonálló” és egyéb változatok között, mégsem tesszük célunk egyértelmősége miatt.

„B” variánsunk valószínűleg később módosult formája az „A” és „Ütonálló”-féléknek, ami az eddigiek alapján is nyilvánvaló. A párbeszédesség mikéntjére visszatérve: balladáinkban uralkodó érzelmi fölény, magatartás és az ezekből, mint belső feszültséget jelentő indítékokból eredő cselekmény-fejlődés azt mutatja, hogy az „A” és „B” változataink különbözőek.

Az „A”-ban úgy történik minden, mint sok erdélyi változatban, s az „Ütonállóban”: a saját életforma keretei között biztonságosan és érzelmi-akarati fölényben élő férfi kérdő-vádló-gyanakvó szavai uralják a ballada emocionális jellegét, melynek természetes kontrasztja a nő halogató-magyarázkodó szavain alapuló ravaszság, saját önvédelmi magatartás. A férfi fölényességét és kegyetlen gesztusait mintha azért hangsúlyozná a történet, hogy annál megkapóbb és szembetűnőbb legyen bukása. Mind az „A”

és „Ütonálló”, mind a Gönczi-féle, főleg ezzel a férfi tragédia bekövetkezéssel tér el a „B” változattól és minden erdélyi változattól. Ez azt sugallná bizonyos szempontból, hogy a „B” lehetne egy régibb, ritkább variáns, azonban ha a „B” párbeszédességét figyeljük, éppen ez tér el minden más változat szokásától. Igaz: ezt úgy is felfoghatnók, mint a nő tragédiáját sejtető és azt előkészítő férfiravaszság a balladát érzelmileg, szándékban, akaratban uraló jellegzetességet. Ebben az esetben azonban valóban új, illetve más balladáról lenne szó, amely klasszikus elődjeinek mintájára formálódott más tartalom szerint. Az alapszituációnak ez meg is felelne, és abban nyeri értelmét, amit Gasparicsné mond róla (elbeszélő részében). A mi változataink és az erdélyi testvéreik közötti különbség abban is áll, hogy ki kit öl meg, illetve gyilkoltat meg.

Természetes, hogy ez a következmény nem lehet alapeszméje egyik balladánknak sem. Lényegében itt arról van szó – amint már fentebb említettem –, hogy két külön világ, két ellentétes társadalmi érdek ütközik meg egymással, s az idegen való élet, a kényszerlét mindenképpen tragédiához vezet. Balladánk mindezt művészi megoldással teszik. Ezek a vonások tulajdonai a mi változatainknak is, s ez különösen emeli értéküket itt Somogyban, ahol már kiveszöben vannak, csak nagy utánjárással bukkannak elő hagyományörzőink emlékezetéből.

E balladatípus minden változata tehát a társadalmi ellentéteket mutatja be az egyéni sorsfeszüléseken keresztül, vagyis az egyéni tragédia háttere mindig a történelmi-társadalmi osztályviszony valóságában keresendő (jelen esetben középkori).

A mi változataink strofái látszatra nem mondják el a lány kényszerítését, eladatását (mint például a másutt tárgyalt Rákóci kis úrfi stb.), de vázlatosságukból is kiérezni a kényszerházasság keserű valóságát (ami eladás vagy elrablás révén következett be). E gondolatok alapján kereshetjük a konkrét kapcsolatokat pl. a „Török-rabolta lány” némely változatával, s talán francia rokonaival is.⁵ Nem tartom szükségesnek, hogy teljes részletességgel és minden oldalán keressem a kapcsolatot az összes magyar változattal, csupán néhányra utalok. A mi „Elzalogosított – Eladott” típusaink szempontjából „B” változatunknak is vannak kimutatható kapcsolatai több magyar balladával a tragikumi lényeg tekintetében.⁶ (Az eladott lány típushoz tartozó Rákóci kis úrfi, Bodor Katalina, Bíró Katalina stb.).⁷

Ezzel a rövid elemzéssel az volt a célom, hogy Tóth Imre értékes „hagyaték” alapján felkutassam azokat a rokonváltozatokat, amelyeket méltatlanul mellőztek ez ideig, s ráirányítsam a figyelmet mind a szövegre, mind a dallamra. Annak tudatában tehát, hogy nem tévesztendő össze a torzószerűség a balladái tömörséggel (A r a n y J á n o s és G r a g -

5. VARGYAS L., Etn 78 (1962) 18.

6. Uo. 31/a sz.

7. ORTUTAY GY.–KRIZA I., Magyar népballadák. Budapest 1968, 38, 47. – KALLÓS Z., Balladák könyve. Bukarest 1971, 139–146 (33–40).

ger Róbert szerint) úgy összegezhethetjük mondanivalónkat, hogy említett balladáinkra jellemzők mindazok a tömör fogalmazási készségek, klasszikus tulajdonságok, amelyek változatainkat feltétlen a régi stílusú testvéreik mellé emelik. Az általunk fejtegetett „A”, „B”, az „Útonálló” és „Megölték az apát” változatok itt születtek Somogyban Csesztapuszta–Karád–Zics–Kánya körzetében és itt éltek legtovább, hogy megőrizték e példányok egykor gyakoribb voltát, s Somogy eddig ismeretlen archaikus dallamát. A teljesség kedvéért idézem zenei lektoromnak – Olsvai Imre zenetudósnak – „A” változatunk dallamával kapcsolatos megállapításait:

„A *Kincsem feleségem*: régi stílusú, pentaton dallam töredéke, pontosabban kezdete ez. Közvetlen változat nincs, ennyiben tehát magábanálló ritkaság! Alaposabban nézelődve két irányban sejlik fel zenei rokonság:

a) vagy egy hatszótagú surdi-páva típusú dallamnak ritkább középzárlatú terc helyett kvinten = do helyett mi-n) első fele, amit az énekes megismétel . . . Feltételezett folytatása nagyjából ugyanez alsó kvintváltásban.

b) vagy pedig egy tizenkét szótagú „Kiszáradt a tóból” típusú dallamnak első fele (két sora), folytatása talán egy ereszkedőbb III. sor és egy kvintváltó-variáns negyedik (vö. az alföldi és felvidéki négysoros alakokkal.⁸ Ez esetben ez a somogyi töredék tisztább pentatonváltozat, mint a jelenlegi elterjedt alföldi-felvidéki teljes változat-tenger.

Egyszóval így is, úgy is pentaton parlandó és ritka érték. Kétirányú kutatás kívánkoznék ezek után: 1. Hogy ez az atyafi hogyan éneklé néhány hónappal, évvel később? Nem jut-e eszébe a dallam folytatása? 2. Mások ugyanezt a dailamot milyen szöveggel, illetve ezt a balladát milyen dallammal tudják a) faluban, b) környéken, c) messzebb?”

Együd Árpád